

Data wpływu/Received: 8.12.2019
Data przyjęcia do druku/Accepted for printing: 16.12.2019
Data publikacji/Published: 29.12.2019
Licencja/License: CC BY-SA 4.0

MARTA CIESIELKA

Osobista analiza SWOT narzędziem motywowania i planowania wyborów edukacyjno-zawodowych młodzieży

Personal SWOT Analysis as a Tool of Motivating and Planning Educational and Vocational Choices of Young People

ORCID: 0000-0001-6388-274X, Doktor inżynier, AGH Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica, Wydział Inżynierii Metali i Informatyki Przemysłowej, Polska

Streszczenie

W artykule opisano główne założenia i zasady analizy SWOT. Zaprezentowano możliwości zastosowania tej metody w planowaniu perspektywy zawodowej młodzieży, a także opisano rezultaty wprowadzenia tego rozwiązania w praktyce szkolnej.

Słowa kluczowe: SWOT analiza, orientacja zawodowa

Abstract

The article describes the main assumptions and principles of SWOT analysis. The possibilities of using this method in planning the youth's professional perspective were presented, and the results of introducing this idea in school practice were described.

Keywords: SWOT analysis, professional orientation, vocational orientation

Wstęp

Współczesny świat, a tym samym i rynek pracy bardzo szybko się zmienia. Szacuje się, że w 2030 r. 47% obecnie istniejących zawodów może nie istnieć, a 65% dzieci urodzonych po 2007 r. będzie pracowało w zawodach, które jeszcze nie istnieją (Rynek, 2019).

Pokolenie współczesnych uczniów zdaniem specjalistów znacznie różni się od poprzednich pokoleń. Kierują się oni innymi przesłankami w wyborze swojej drogi zawodowej niż pokolenia starsze, cenią sobie wolność i swobodę wyboru.

Próbują dopasować otaczającą ich rzeczywistość do własnych potrzeb i upodobań. Są bardzo uważnymi obserwatorami i często sprawdzają wiarygodność osób czy firm, z którymi mają współpracować. Oczekują transparentności i otwartości. Wybierają dialog, a zdecydowanie odrzucają narzucanie pomysłów i rozwiązań. Chętnie podejmują społeczne działania, nawiązują nowe kontakty czy współpracują w zespole (Hojnacki, 2013; Morbitzer, 2013). W swoich przekonaniach jako pracownicy przyszłości będą przedkładać satysfakcję z wykonywanej pracy nad wysokość pensji (Rynek, 2019). Ponadto jak każde młode pokolenie chcą decydować sami o sobie.

Jednocześnie ostatnie badania rynku pracy wykazały wysoki poziom bierności zawodowej młodych ludzi, co zdaniem autorów raportu jest spowodowane „brakiem umiejętności związanych z odnajdywaniem się na rynku pracy oraz niedopasowaniem kwalifikacji do oczekiwań i wymagań pracodawców” (Stachyra-Sokulska, 2018). Stąd szczególnie istotne wydaje się wczesne przygotowanie do kariery przez wykształcenie u młodych ludzi umiejętności planowania własnej przyszłości zawodowej. Konstruowanie strategii własnej przyszłości powinno być prowadzone długofalowo i obejmować analizę własnej aktualnej sytuacji, z uwzględnieniem m.in. własnych celów, wiedzy, zdolności oraz sytuacji. Tak przygotowana strategia daje podstawę do elastycznego zachowania, odpowiedniego ukierunkowania i koordynacji działań (Stachyra-Sokulska, 2018; Ciesielka, 2010).

Zdaniem neurobiologów (Hüther, 2014) przy tego typu działaniach uczniowie nie powinni być sterowani, zmuszani i pouczeni przez nauczycieli lub rodziców. Korzystniejsze dla nich jest samodzielne odkrywanie i rozwijanie własnych umiejętności przy wsparciu osoby dorosłej. Rozwiązaniem, które może być pomocne przy przeprowadzaniu tego typu działań, jest analiza SWOT wraz ze wsparciem coachingowym nauczyciela.

Analiza SWOT w planowaniu własnej perspektywy zawodowej

Analiza SWOT jest jedną z podstawowych metod stosowanych w analizie strategicznej przedsiębiorstwa czy organizacji. Jej nazwa pochodzi od pierwszych liter angielskich słów *strengths* (mocne strony), *weaknesses* (słabe strony), *opportunities* (szanse) i *threats* (zagrożenia). Metoda polega na analizie sytuacji, biorąc pod uwagę powyższe aspekty. Przygotowując analizę SWOT, należy rozpocząć od precyzyjnego określenia celu analizy. Następnie trzeba opracować listę dla poszczególnych kategorii. Niezbędna przy opracowaniu takiej analizy jest dyskusja w zespole, a następnie na podstawie analizy przyjęcie wybranej strategii działania. Znając zapisy dla poszczególnych kategorii, można realizować strategię redukcji zagrożeń i wykorzystywania szans lub eliminacji słabych stron i wzmacniania mocnych. Metoda ta z powodzeniem wykorzystywana jest w marketingu, finansach, produkcji, ale również w działalności doradczej i coachingu (Encyklopedia, 2019).

Wyżej opisana analiza z powodzeniem może być wykorzystana w planowaniu własnej przyszłości zawodowej na każdym etapie życia, także po zakończe-

niu formalnej edukacji. Stąd bardzo istotne wydaje się zapoznanie z tą metodą uczniów i studentów, by na poszczególnych etapach swojego życia mogli taką autoanalizę przeprowadzić i na jej podstawie podjąć świadome kroki we własnym rozwoju zawodowym.

Zajęcia z zakresu orientacji zawodowej obejmujące zastosowanie analizy SWOT prowadzone były w latach 2015–2019 w klasach gimnazjalnych. Były one częścią projektu „Chcę zostać... – mój przyszły zawód” i obejmowały przygotowanie przez każdego ucznia perspektywy własnego kształcenia zawodowego. Istotną częścią realizacji projektu było zapoznanie uczniów z analizą SWOT oraz samodzielne przygotowanie przez uczniów własnej analizy. Analiza SWOT na potrzeby młodzieży niepracującej jeszcze zawodowo została rozbudowana o jeszcze jeden poziom i obejmowała: mocne i słabe strony, szanse i zagrożenia związane ze zdobyciem wybranego zawodu oraz szanse i zagrożenia przy wykonywaniu danego zawodu. Takie ujęcie w zamierzeniu miało pokazać uczniom drogę do wymarzonego zawodu, ale również uświadomić blaski i cienie wykonywania wybranego zawodu. Jako przykład dydaktyczny zastosowania analizy SWOT w planowaniu perspektywy zawodowej posłużył zawód aktora (tabela 1).

W trakcie zajęć przygotowywane przez uczniów analizy SWOT były indywidualnie konsultowane z prowadzącym, pamiętając (ze względu na informacje wrażliwe) o zachowaniu prywatnego charakteru opracowania ucznia. Konsultacja miała charakter indywidualny i nie polegała na ocenie czy krytyce przyjętych przez ucznia kategorii, lecz była dyskusją opartą na zasadach coachingu i skłaniała ucznia do poszukiwania własnych rozwiązań.

Bardzo istotna jest w tym temacie indywidualna rozmowa nauczyciela z uczniem podczas przygotowywania własnej analizy SWOT i skupienie się na odpowiedzi na takie pytania, jak:

- Zastanów się, kim chcesz zostać?
- Czego oczekuje się od osób wykonujących dany zawód?
- Jakie cechy posiadasz lub nie, które mogą pomóc Ci w zostaniu...
- Co możesz zrobić, żeby zostać...
- Co Ci może przeszkodzić w zostaniu...
- Które mocne strony możesz rozwinąć lub wzmocnić? Jak to zrobić? Jak swoje mocne strony możesz wykorzystać?
- Które słabe strony możesz wzmocnić? Po co chcesz to zrobić? Jak to możesz zrobić? Kiedy to możesz zrobić i ile może zająć Ci to czasu?
- Jakie możliwości i szanse pojawiły się? Jakie mogą pojawić się w przyszłości? Które z nich możesz już dziś wykorzystać? Kto może Ci pomóc?
- Jeśli pojawiły się zagrożenia, to jak możesz ich uniknąć lub je ograniczyć?

Znaczna grupa uczniów wykazywała bardzo niską samoocenę i nie dostrzegała swoich atutów, dlatego też rozmowa indywidualna o charakterze coachingowym, a nie mentorskim, powinna ich nauczyć identyfikowania własnych atu-

tów i potencjalnych szans. Z drugiej strony można było znaleźć wśród uczniów grupę osób dość idealistycznie podchodzących do zagadnienia, niedostrzegających ani konieczności planowania własnej perspektywy zawodowej, ani zagrożeń dla jej realizacji. W takim przypadku rozmowa miała na celu urealnienie myślenia ucznia dotyczącego jego osoby w perspektywie wykonywanej pracy.

Tabela 1. Przykładowa analiza SWOT dla zawodu aktor – przykład dydaktyczny

	POZYTYWNE	NEGATYWNE
To zależy ode mnie... WEWNĘTRZNE	Mocne strony: <ul style="list-style-type: none"> – lubię występować, – jestem dobry z języka polskiego, – zajmuję 1. lub 2. miejsca w konkursach recytatorskich, – gram na fortepianie, – dobrze tańczę, – mam dobrą pamięć, – jestem sprawny, – jestem zdrowy, – dobrze funkcjonuję w grupie. 	Słabe strony: <ul style="list-style-type: none"> – nie znam dobrze języka angielskiego (ani żadnego innego), – zbyt słabo śpiewam, – jestem przystojny (tak mówią), – nie znam się na sztuce, – nie umiem pływać.
To się może zdarzyć... ZEWNEŹTRZNE	Szanse: <ul style="list-style-type: none"> – mam jeszcze czas (5 lat), – korepetycje z języka angielskiego + lekcje w szkole, – kurs języka francuskiego w prywatnej szkole językowej, – kurs pływania, – mieszkam blisko Krakowa, – zajęcia „Ze sztuką na ty” w Muzeum Narodowym, – zapiszę się do zespołu „Verso”, – kurs aktorski w szkole Ars Do. 	Zagrożenia: <ul style="list-style-type: none"> – duża konkurencja na egzaminie wstępnym do szkoły teatralnej, – duże wymagania w zawodzie, – jestem słaby, nie dostanę się na studia.
Jak już zostanie... ZEWNEŹTRZNE w przyszłości	Szanse wybranego zawodu: <ul style="list-style-type: none"> – ciekawy zawód, – możliwość wcielania się w różne role, – popularność, – sława, – duże pieniądze, – ciągły rozwój. 	Zagrożenia wybranego zawodu: <ul style="list-style-type: none"> – duża konkurencja, – aktorem może zostać każdy (brak wykształcenia), – nie spodobam się, – brak propozycji pracy (rol), – ciągła dyspozycyjność, – konieczność wykonywania innego zawodu, żeby mieć pieniądze, – duże wymagania (języki, pływanie, jazda konna itp.), – ciągle wzrastające wymagania, – ciągła konieczność przeprowadzania się.

Źródło: opracowanie własne.

Większość uczniów bardzo niechętnie podchodziła do analizowania swojej sytuacji, często nie dostrzegała swoich mocnych stron i szans, a słabe strony i zagrożenia wyolbrzymiała. Czasami można było nawet dostrzec silny paraliż ucznia negatywną stroną przygotowywanej analizy. W każdym tego typu przypadku należy w rozmowie ukierunkować uczniów na poszukiwanie dla poszczególnych potencjalnych zagrożeń szans ich uniknięcia, względnie minimalizacji. Takie podejście daje w perspektywie uczniom umiejętność pozytywnego, kreatywnego i twórczego myślenia.

Wyniki realizacji projektu

Uczniowie bardzo różnie podchodzili do postawionego przed nimi zadania – począwszy od dużego entuzjazmu i zaangażowania do niedostrzegania sensu w planowaniu przyszłości i niechęci do zmierzenia się z analizą własnej osoby. Wszyscy uczniowie wykonali własne analizy SWOT. Praca nad analizą stwarzała okazję do dyskusji, rozważenia różnych możliwości i modyfikacji swoich pierwotnych wyborów. Wśród zawodów wybieranych przez uczniów były m.in. kierowca wycieczkowy, antyterrorysta, spawacz podwodny, tancerka, astronauta, architekt, szef baru, realizator dźwięku na imprezach masowych itp. Zawody wybierane przez uczniów coraz częściej mają charakter interdyscyplinarny i przygotowanie analizy uświadomiło im potrzebę długofalowego zainteresowania danym zagadnieniem oraz podjęcia działań w zakresie edukacji nieformalnej w wybranej dziedzinie. Czasami uczniowie dochodzili do wniosku, że zawód pierwotnie wybrany jest dla nich nieosiągalny lub trudny do osiągnięcia (tak było w przypadku piłkarza zawodowego), i modyfikowali swój wybór w oparciu o swoje zainteresowania i predyspozycje (w tym przypadku uczeń wybrał zawód dziennikarza sportowego – tabela 2).

Tabela 2. Analiza SWOT dla zawodu dziennikarz sportowy – praca ucznia (pisownia oryginalna)

	POZYTYWNE	NEGATYWNE
To zależy ode mnie... WEWNĘTRZNE	Mocne strony: <ul style="list-style-type: none"> – lubię pisać artykuły, – znam się na sporcie, – sport to moja pasja, – umiem dobrze gramatykę i zasady pisowni języka polskiego, – mam drobne doświadczenie w zawodzie – potrafię być obiektywne. 	Słabe strony: <ul style="list-style-type: none"> – nigdy nie pisałem pod presją czasu, – nigdy nie pisałem „na poważnie”, – czasami mam problemy z wysławianiem się, – jestem trochę stronniczy.
To się może zdarzyć... ZEWNEŹTRZNE	Szanse: <ul style="list-style-type: none"> – możliwość szkolenia, – czas na nabranie doświadczenia, – możliwość kształcenia na humanistycznym profilu w szkole średniej. 	Zagrożenia: <ul style="list-style-type: none"> – nie dostanę się do dobrej szkoły na profil humanistyczny, – nie będę miał okazji na nabranie doświadczenia.
Jak już zostanie... ZEWNEŹTRZNE w przyszłości	Szanse wybranego zawodu: <ul style="list-style-type: none"> – liczne podróże, – uczestniczenie w największych wydarzeniach sportowych świata, – praca w dużym wydawnictwie/telewizji, – wysokie zarobki, – znajomości z najlepszymi sportowcami świata. 	Zagrożenia wybranego zawodu: <ul style="list-style-type: none"> – sława, – brak określonych godzin pracy, – wielogodzinna praca, – praca daleko od domu, – krytyka.

Źródło: opracowanie własne.

Przygotowane analizy reprezentowały różny poziom – czasami były świetnie przemyślane innym, razem miały charakter bardzo wstępny. Zdaniem autorki istotne w tym projekcie jest zapoznanie uczniów z metodą i przygotowa-

nie pierwszej własnej analizy SWOT. Stwarza to uczniom możliwość wykonywania tego typu analizy na dowolnym etapie własnej edukacji oraz kariery zawodowej.

Podsumowanie

Analiza SWOT własnej kariery zawodowej może uświadomić uczniom, studentom czy osobom czynnym zawodowo sytuację, w jakiej się znajdują, stwarza możliwość urzeczywistnienia planów czy marzeń, pomaga wytyczyć kierunki działania oraz uczy dostrzegania szans w zakresie własnego rozwoju. Przeprowadzenie analizy pomaga dostrzec to, co należy wykonać, pozwala też ujrzeć problemy w perspektywie i kontekście możliwości. Analiza SWOT jest narzędziem, które z powodzeniem może być wykorzystywane w przyszłości w życiu prywatnym i zawodowym. Daje ona możliwość samodzielnego wyboru kariery zawodowej i wzięcia odpowiedzialności za swoje wybory życiowe.

Autorka chciałaby wyrazić serdeczne podziękowania dla uczniów i nauczyciela, Pani Małgorzaty Zdziech ze Szkoły Podstawowej nr 1 w Krzeszowicach za udział w projekcie.

Literatura

- Ciesielka, M. (2010). „Moja przyszła praca” – orientacja zawodowa na lekcjach techniki w gimnazjum. *Journal of Technology and Information Education*, 2(1), 102–105.
- Encyklopedia zarządzania – analiza SWOT*. Pobrane z: https://mfiles.pl/pl/index.php/Analiza_SWOT (20.08.2019).
- Hojnacki, L. (2013). Cyfrowych tubylców trzeba uczyć inaczej. Dlaczego i jak – wprowadzenie. W: P. Plichta, J. Pyżalski (red.), *Wychowanie i kształcenie w erze cyfrowej* (s. 41–63). Łódź: Regionalne Centrum Polityki Społecznej.
- Hüther, G., Hauser, U. (2014). *Wszystkie dzieci są zdolne. Jak marnujemy wrodzone talenty*. Słupsk: Dobra Literatura.
- Morbitzer, J. (2014). *Ekspertyza dot. zmian uczenia się osób urodzonych po 1990 r.* Pobrane z: <https://www.ore.edu.pl/component/phocadownload/> (14.01.2018).
- Rynek pracy, edukacja, kompetencje – czerwiec 2019*. PARP. Pobrane z: <https://www.parp.gov.pl/component/publications/publication/rynek-pracy-edukacja-kompetencje-czerwiec-2019> (16.08.2019).
- Stachyra-Sokulska, A. (2018). Strategie konstruowania własnej przyszłości i orientacja życiowa a planowanie perspektywy zawodowej u progu dorosłości. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, Sectio J, XXXI*, 3, 177–193.